

ԿԵԱՆՔ ԵՒ ՄՇԱԿՈՅԹ

ԳՐԱԿԱՆՈՒԹԵԱՆ ՎԻՃԱԿԸ ՀԱՅԱՍՏԱՆՈՒՄ

Մի տարի է, որ Հայաստանի մշակոյքը անօրինակ տագնապ է ապրում. բոլշևիկեան կոպիտ ցախաւելը շարունակում է աւեր գործել: Ալ. Բախուրյան, Գ. Մահարի, Վ. Թորոպեան, Դր. Տէր — Սիմոնեան, Վ. Նորենց, Ալազան, Վանադեցի — խորհրդային գրականութեան երէկայ զարդերը դեռ բանտումն են: Բայց հալածանքը այդքանով չի վերջացած. անընդհատ մաքրագործում են գրականութեան բոլոր անկիւնները: Այս տեսակէտից, առանձնապէս ուշագրաւ է Հայաստանի Գրողների Միութեան այն ընդհանուր ժողովը, որ տեղի ունեցաւ ապրիլ 17 - 21-ին. «Այսպիսի ժողով առաջին անգամն է տեղի ունենում Երեսնում», իրաւամբ նկատում է «Գրակ. Թերթ»-ը (23 ապր.):

Այդ ժողովը վարելու համար յատկապէս Մոսկւայից ուղարկել է ռուս բոլշևիկ գրող Վ. Կիրպուտինը, որ մի ընդարձակ ճառով քննութեան է ենթարկել հայ գրականութեան անցեալն ու ներկան եւ հրահանգներ տւել հայ գրողների հետեւելիք վարքագծի համար: Կիրպուտինի դատողութիւնները հայոց գրականութեան անցեալի վերաբերմամբ կարող ենք մի կողմ դնել. աւելի կարեւոր է նրա դատն ու դատաստանը ներկայի եւ ապագայի մասին: Ներկայումս ամէն կողմ վնասարարութիւն. «Սիմոնեանը, Բախուրյանը, Ալազանը եւ ուրիշներ, գրականութեան մէջ, գոր-

ծել են որպէս վնասարարներ, որպէս հակայեղափոխականներ, որպէս տրոցկիստներ, դաշնակներ, որպէս միջագային կապիտալի գործակալներ, որպէսզի հայ ժողովրդին շեղէին երջանիկ կեանքի ուղուց եւ վերադարձնէին անցեալում նրա ապրած բոլոր սարսափներին»: *)

Բայց այսքանով չի սահմանափակում վնասարարների թիւը. Կիրպուտինը բռնում է եւ Եղիշէ Չարենցի օձիքը. «Վտանգաւոր ուղու վրա է գտնում այժմ — այդ մասին պէտք է ասել ամբողջ ճայնով — Չարենցը ... Չարենցը, որպէս պոէտ, իր ստեղծագործութիւնն սկսեց յուսահատութեան երգերից: Նրա առաջին երգերը լի են խաւարով»: Ապա՝ Չարենցը «լսեց յեղափոխութեան կանչը եւ անցաւ նրա կողմը»: Հետեւանք եղաւ՝ Չարենցի «ստեղծագործութեան յաջողութիւնը, եւ փառք բերեց նրա համար»: Բայց «նա ռադիկալ ինտելիգենտ էր անցած յեղափոխութեան կողմը եւ ոչ թէ մի մարդ, որը լիովին ձուլւել էր պրոլետարիատի շարքերի մէջ»: Չարենցը ժխտում է «կուլտուրական ժառանգութիւնը», «ամբողջապէս ժխտում է այն, ոչնչացնում է

*) Այս եւ հետագայ բոլոր մէջբերումները առնւած են «Գրական Թերթ»-ի 23 ապր. եւ 1 մայիս համարներէ:

ամբողջ հինը, այդ քուտ եւ ա՛յն, ինչ ստեղծել է ժողովուրդը եւ մեծ գրողները: Իսկ «հետագայում Չարենցն ընկնում է հակայեղափոխական մացիոնալիստների ազդեցութեան տակ»: «Նա ստեղծում է մի գիրք («Գիրք մանապարհին»), որն ամբողջապէս գրած է որպէս հայ գրականութեան «ազգային յատկանիշների խտացման» քեռրիայի պատկերացում»:

Թէ ի՛նչ է այդ «ազգային յատկանիշների խտացման» տեսութիւնը, Կիրպոտինի ասելով, Ալ. Բակունցը դատական ֆննիչին տւած իր ցուցմունքներում բնորոշել է հետեւեալ կերպով. «Մեր խմբակի գործույթիւնը, ամբողջովին վերցրած, ուղղւած էր Համ. կոմ. կուսակցութեան ազգային ֆաղափականութեան դէմ եւ ի հակակշիռ կուսակցութեան «ձեռով ազգային, բովանդակութեամբ սոցիալիստական կուլտուրա» լոգունգի, մեմֆ պաշտպանում էինք «ազգային յատկանիշների խտացման» քեզիսը. ֆաղափականապէս այդ նշանակում էր «ձեռով ազգային, բովանդակութեամբ մացիոնալիստական կուլտուրա»:

Ապա, առաջ բերելով «կուլտուրական ժառանգութիւնը ժխտող», «ամբողջ հինը ոչնչացնող» Չարենցին հետեւեալ կտորը —

*Թո՛ղ Հուրհուրա իմ դրքում ձեր ողու
ցուք լուսէ,
Թո՛ղ երգերում իմ այսօր, խօսքերում
իմ՝ ձեր ջանքը եռայ,
Ո՛վ մեծ վարպետներ, իմ Թախան-
ձանքը լսէք,
Ձեր անմահ կնիքը դրէք իմ անձար
երգերի վրա... —*

— Կիրպոտինը յայտնում է, որ՝ «Չարենցի վերաբերմամբ, չնայած նրա բոլոր սխալներին, հայ խորհրդային հասարակայնութիւնը, հայ ժողովուրդը ցուցաբերել են հիանալի համբերատա-

րութիւն եւ մեծահոգութիւն», բայց նա շահագործել է այդ վստահութիւնը: Այժմ, մի վերջին անգամ, Մոսկւայի լիազօրը առաջարկում է հայ բանաստեղծին քողնել «հակայեղափոխական հասիւնը» եւ դուրս գալ «լուսաւոր ուղի»։ «ուղղվելու ուղին Չարենցի համար փակւած չէ»:

Չարենցին աֆցում է եւ Ա. Ոսկերչեանը, քե՛՛ «Չարենցը մեծ յանգամանք է գործել ժողովրդի նկատմամբ, նա մասնակից է եղել հուլայեղափոխական — մացիոնալիստների գործունէութեան»: Ելոյթ ունեցող ուրիշ գրողներ էլ խօսել են Չարենցի դէմ:

Չարենցի դէպքը եզակի չէ. Հայաստանի գրողների ընդհանուր ժողովում «մերկացւեցին» կամ դատապարտեցին նաեւ շատ ուրիշ գրողներ: Յիշեմք միայն մի փանի օրինակ: Այսպէս՝ գրող Արագին կասկածի տակ է դնում *Դեր. Դեմէրճեանին*, որի համար «միմչեւ այսօր էլ պարզ չէ ազգային ձեւի խնդիրը», Ռ. Զարեանը՝ «մէկը մեր երիտասարդ ֆննադատներից, որոնք ոչ այնքան հեռու անցեալում խնկարկել են Բակունցի եւ Ալազանի նման մացիոնալիստ — հակայեղափոխականների գրական «ստեղծագործութիւնները», խօսում է «իւր կատարած սխալների մասին» եւ մեղա՛ է կարդում: Զարէլ Եսայեանը ծանրանում է «գրական կազմակերպութեան մացիոնալիստական — տրոցկիստական մալսկին ղեկավարութեան մեր գրականութեան հասցրած չարիքների վրա» եւ, ի միջի այլոց, պահանջում է, որ «գրողն ինքը ստեղծագործելիս պէտք է անկեղծ լինի»: Զարէլ Եսայեան՝ եւ անկեղծութիւն... Տիկինը զարմանով հարցնում է. «Ինչո՞ւ մեր գրողներից շատերը խուսափում են գրելու ժամանակակից քեմաների շուրջը, ինչո՞ւ նրանց յաջողում է աւելի շատ բացասական տիպեր տալ, քան դրական»: Հետաքրքրական է, որ

Զ. Եսայեանը ինքն էլ «խուսափում է գրելու ժամանակակից քեմաների շուրջը» եւ գրադւած է անցեալի յուշերը քրքրելով...

Բանաստեղծ Ս. Տարնցին, ժողովի առջեւ խոստովանում է «իր ստեղծագործութեան մէջ քոյլ տրւած մի շարք նացիոնալիստական սխալները: Կանգ է առնում հակայեղափոխական նացիոնալիստ Ալազանի եւ Նորենցի հետ միասին «Դրական Թերթ»-ում վարած նացիոնալիստական ֆաղափականութեան վրա»: Բայց, «հետագայում ելոյթ ունեցող ընկերները իրաւացիօրէն գտան, որ Տարնցին աւելին կարող էր ասել իր սըլիսաների, հակայեղափոխական սրկիւմենթ Ալազանի եւ Նորենցի մասին, որոնց հետ երկար ժամանակ չափազանց սերտ կերպով կապւած է եղել»:

Արաքսը, Ոսկերչեանը եւ ուրիշներ խոստովանում են *Մկրտիչ Արմէնի* «ռեակցիոն ռումանտիզմը», «գոռոգութիւնն ու մեծամտութիւնը», արտայայտած հակախորհրդային տեսակետները: Մ. Արմէնը վարդի գոյներով նկարագրել է հին Գիւմրին, ինչ որ բուշեւիկեան հասկացողութեամբ ծանր յանցանք է. պէտք է անցեալը միշտ սեւ ցոյց տալ, որպէսզի խորհրդային ներկան ներմակ երեւայ:

Անողոք Բնագոտաութիւնների եւ յարձակումների ենթարկւեցին նաեւ ուրիշներ. ինչպէս Ա. Յովհաննիսեանը, Մ. Նալբանդեանի մասին գրած գրքի համար, Կ. Մելիք - Օհանջանեանը, Վ. Թէրզիբաշեանը, Ս. Սողոմոնեանը, Սուրբաթեանը, Կարինեանը, Պետերասի ղեկավար *Զոփուրեանը* եւ ուրիշներ: Իր գոեհիւրեանք առանձնապէս զգւելի է Սիմ. Յակոբեանի ելոյթը: Նա «Գորոզների Միութեան եւ գրողների ուշադրութիւնն է հրաւիրում դէպի դըպրոցները: Այնտեղ աւանդում է գրականութիւն, չգիտենք, քէ ովքեր են այդ

ուսուցիչները, ինչպէ՞ս են աւանդում գրականութիւնը: Այդ առանձնապէս կարեւոր խնդիր է, որովհետեւ մեր նախկին դասագրքերը լիքն էին նացիոնալիստական տիպի սխալներով:

«Ընկ. Ս. Յակոբեանը դնում է եւ մի ուրիշ կարեւոր հարց եւս. դա լրտես հակայեղափոխական Դր. Սիմոնեանի եւ Ն. Ստեփանեանի գլխաւորած տերմինաբանական յանձնաժողովի որոշումների վերանայումն է: Պէտք է վերանայել այդ որոշումները եւ փոխել մի քանի կէտեր:

«Խօսելով դասագրքերի մասին՝ ընկ. Ս. Յակոբեանը նշում է, որ Զարեցը դասագիրք էր կազմել, բայց այդ դասագրքից հանել էր ռուսական եւ եւրոպական գրողներին, մի խօսքով՝ օտար հինգիւնների գրածները»:

Հարց է առաջ գալիս. ո՞ր էր Ս. Յակոբեանը երէկ, երբ Դր. Սիմոնեաններն ու Զարեցները «ի պատի» էին, ինչո՞ւ էր լուր եւ ինչպէ՞ս չի ամաչում այդպէս խօսել այժմ, երբ Սիմոնեանները բանտում են, իսկ Զարեցները՝ հարածի տակ առնւած:

Համագումարում առանձին տեղ է բռնում Ա. Իսահակեանի պարագան: Ինչպէս յայտնի է, արտասահմանում նա էլ «տրոցկիստ» էր, համակրում եւ գաղափարական ու բարեկամական կապերով կապւած էր իսանցեանի, Ալ. Բակունցի, Գ. Մահարիի, Ալազանի եւ ուրիշների հետ՝ Փարիզի սրճարանները ասպարէզ դարձնելով «հակայեղափոխական ելոյթների»: Երբ այլեւս Փարիզ մնալը դարձաւ անկարելի — պահանջում էին վերադառնալ Երեւան եւ սպառնում էին կտրել ամսականը — սրտի ծանր կծկումներով գնաց Հայաստան: Անշուշտ, եթէ ապրուստի փող վնարող մէկը գտնւէր, կը գերադասէր մնալ արտասահմանում:

Փող տուող չի գտնւել, եւ Ա. Իսահ

հակեանք գնաց եւ ... ահա՛ կիրպնութիւնի բացագանչութիւնը. «Խառնակեանք մատած է այստեղ, մե՛զ հետ, մեր շարքերում»։ Ու Մոսկւայի լիագործ փառաբանում է «Արու Լալայի» հեղինակին, որ, վերջապէս, գտել է իր տեղը։ Այն պահուն, երբ իր գաղափարակից եւ ընկեր Բակունցները, Ալագաններն ու Մահարիները բանտում են, մահւան սպառնալիքի ներքոյ, երբ իր մտերիմ Չարենցի գլխին շանք ու կայծակ են րափում, երբ ողջ Հայաստանի գրականութիւնն ու գրողները նետած են Ստալինի ու Բերիայի կոշտ կրունկներին տակ, Ա. Խառնակեանը բարոյապէս հնարաւոր է համարում մի երկար գրութիւն ուղղել «Ժողովին»՝ դնելով այդ գրութեան վերնագիրը «Իմ ազատ եւ ստեղծագործ ժողովրդի հետ»։ Ինչքան պէտք է բացած լինեն մարդու բարոյական ըմբռնումները՝ գրելու համար նման մի քուղք՝ այն մթնոլորտում, որի մէջ տեղի էր ունենում Հայաստանի գրողների ժողովը։ Չարենցը գէթ լսելու առաքինութիւնը ունեցաւ։ Նա, ինչպէս վկայում է «Գր. Թերթը», «նոյն իսկ չմասնակցեց ժողովին եւ լռութիւն պահպանեց»։ Իսկ Խառնակեանը այդֆա՛ն տարրական առաքինութիւնից էլ գուրկ դուրս եկաւ եւ մի աման ռապի համար ծախեց եւ իր միտքը, եւ խիղճը, եւ ամէն բան։ Տեսէ՛ք, քէ նրա ձեռքը ի՞նչ անպիտան տոյքեր է գործում գրել իր երէկւայ ընկերների ու համախոհների մասին. «Ինձ շատ վիշտ պատճառեց նաեւ մի քանի գրողների ձեռքակալութիւնը, որոնց մէջ ունէի ամենական ընկերներ, բայց երբ վերադարձայ Երեւան եւ հնար եղածի չափ ծանօթացայ իրերի եւ իրադարձութիւնների հետ, տեսայ, որ մեր կառավարութիւնը (որին անպայման վստահում եմ) եւ ժողովուրդը ուրիշ կերպ չէին կարող վարել նրանց հետ»։

Դժուար է, ի հարկէ, մարդկօրէն

հեռուից քար նետել մէկի վրա այս կամ այն արարքի համար, մանաւանդ, երբ մէկը գտնուում է խորհրդային պայմաններում, բայց կան դէպքեր, երբ նոյն իսկ մահւան սպառնալիքի տակ, մարդ պարտաւոր է ազնիւ լինել։ Մանաւանդ Ա. Խառնակեանի պէս մէկը, որին բնութիւնը տուել է տաղանդ եւ հասցրել է բարձրագոյն դիրքերի. մի Սիմ. Յակոբեան կարող է այդքան ցած ընկնել, Ա. Խառնակեանը իրաւունք չունի։ Նա իրաւունք չունի իր ընկերների դիակի վրա իրեն համար անձնական բարեկեցութիւն հաստատել. ընկերների արիւնով շահախաւած հացը քոյրի պէս կը սպանէ նրան բարոյապէս...

Այսֆան սարսափելի է խորհրդային իրականութիւնը։ Եւ այդ դժոխքի մէջ հայ գրականութիւնն էլ զայլաւում է անասելի ցաւերով։ Մանաւանդ, ծանր է կացութիւնը այս վերջին մէկ տարւայ ընթացքում, երբ պարզապէս խելագարութիւնն է տիրողը Հայաստանում։ Այս տեսակէտից ուշագրաւ է Հայաստանի կոմկուսի վերջին 10-րդ համագումարում պարզած պատկերը։ Հայկումկուսի քարտուղար Ամատունին, իր զեկուցման մէջ, երկարօրէն խօսել է եւ Հայաստանի գրականութեան ու արւեստի մասին։ *) Այդտեղից իմանում ենք, ի միջի այլոց, որ, իբր քէ, «հանջեանի յանձնարարութեամբ Հայկինոյում գումարւել էր արւեստի աշխատողների ժողով, որտեղ դաշնակ Բակունցը եւ ուրիշներ, հանջեանի ցուցումով ... պահանջում էին, որպէսզի կինոն բանուրների եւ գիւղացիների յեղափոխական կռիւն արտայայտող նկարների փոխարէն ցուցադրի դաշնակ արւեստի արւեստի յարձակումն Օտոմանեան Բանկի վրա, առաջարկում էին կինոնկար պատրաստել հակայեղափոխական դաշնակ խմբապետ Անդրանիկի մասին»։

*) «Դրական Թերթ», յունիս 12։

իմանում ենք, որ համընթաց հովանավորել է Ալազանի, Վանանդեցուն, Նորենցին, ինչպես եւ «Նոյեմբեր» խմբակի պարագլուխներ Բակունցին, Մահարուն, Մ. Արմէնին եւ ուրիշներին, որոնց բոլորին միացրել է եւ «այդ բանդայի գլուխ կանգնեցրել լրտես Դ. Սիմոնեանին»։ Այդ խմբակը «ծխում էր Հայաստանում պրոլետարական գրականութիւն ստեղծելու անհրաժեշտութիւնը եւ հնարաւորութիւնը, հայկական խորհրդային գրականութիւնը հակադրում էր ռուսական խորհրդային գրականութեան»։ «Այդ մացիոնալիստական խմբակն սկսեց իր շուրջը համախմբել ինտելիգենցիայի հակախորհրդային, շովինիստական տարրերին՝ Բակունցը, Ալազանը, Վանանդեցին եւ ուրիշները որպէս հակայեղափոխական տրոցկիստական տեռորիստներ»։

Իմանում ենք նաեւ, որ «վերջերս Մկ. Արմէնը հրապարակով դատաւարտեց իր անցեալ կապն այդ հակայեղափոխական խմբի հետ եւ իր անցեալ մացիոնալիստական գրածքները»։ Որ «իր դիրքերի հակադարձօրէնականութիւնը խոստովանեց գրող Ե. Չարենցը», որը Հայկումկուսի կենտր. Կոմիտէի անունով ուղարկած նամակում գրել է. «Ես նշանակել չեմ կասկածում, որ իրօք իմ սխալներն ունեն մացիոնալիստական, հետեւաբար եւ (ստույգ եմ ասել) հակախորհրդային էութիւն»։ Ամատունին սաստում է Չարենցին. «Ժամանակն է, վերջապէս, որ Չարենցը լրիւ հաշիւ տայ իրեն իր ամբողջ ուղու մասին եւ դադարեցնի թէ՛ իր եւ թէ գրականութեան հանդէպ երկերեսամութիւնները։ Նա պէտք է հասկանայ, որ ամենից առաջ հարկաւոր է անկեղծութիւն»։

Ամատունուց իմանում ենք, վերջապէս, որ, «ներկայումս Ա. Իսահակեանը մի պոէմ է գրում Վլադիմիր Իլիչի մասին, այդ գրածքի հիմ ընդու-

նելով Լենինի մասին եղած ժողովրդական փոփոխութիւնը»։

Ամատունու գեղուցումից երեւում է, որ վերջին տարւոյ ընթացքում գրական ստեղծագործութիւնը Հայաստանում բոլորովին կանգ է առել, ո՛չ մի աչքի ընկնող երկ չի արտադրել։ Հայ գրողները գրադած են իրենց աղտոտ լաթերը լւանալով, փոխադարձ գգրտուհով, կամ իշխանութեան առջեւ ֆճնելով ու կուրօրէն վերից տրւած հրահանգները կատարելով։ Մտքի ազատութեան վերջին նշոյլն իսկ վերացած է։

Բնորոշ է մի ուրիշ պարագայ։ Մերժելով «ազգային յատկանշներ խտացման» տեսութիւնը եւ մախրող դեկլարութեան վերաբերումը դէպի «անցեալի ժառանգութիւնը»՝ նոր դեկլարութիւնը, ըստ էութեան, գնում է միեւնոյն ուղիով ինչ որ եւ համընթացն ու Դր. Սիմոնեանը, եւ նոյն իսկ աւելի «ազգայնական – յետադիմական» դիրքեր գրաւում։ Խանդեանի դեկլարութիւնն էլ ընդունում էր Մ. Նալբանդեանի եւ Դ. Սունդուկեանի գրական արժէք. Ամատունիի դեկլարութիւնը դրանց վրա աւելացնում է եւ Պերմ Պոռնեանի, Ղ. Ազայեանի, Ալ. Ծատուրեանի եւ միջնադարեան Ֆրիկի անունները։ Խանդեանի մարդիկ գտնէ գիտութիւն եւ գրական որոշ պատրաստութիւն ունէին եւ այս կամ այն հեղինակի արժէքի գընահատութեան ժամանակ ծանօթ էին այդ հեղինակի գործերին եւ կարողանում էին իրենց տեսակէտներին համապատասխան անուններ ընտրել։ Պատահաբար չէ, որ նրանք առաջ քաշեցին Սայեաթ Նովայի, Խ. Աբովեանի, Մ. Նալբանդեանի, Յ. Թումանեանի, Յ. Պարոնեանի, Ե. Օտեանի եւ այլոց անունները։ Ներկայ դեկլարութիւնը բացարձակապէս սղգտ է եւ չգիտէ, թէ ի՞նչ է անում, հակառակ դէպքում առաջ չէին քաշել Պ. Պոռնեանի ու Ալ.

Ծատուրեանի անունները — առաջինը բունդ պահպանողական — ազգայնական մի գրող, երկրորդը՝ Գամառ Քաթիկոսի տիպի ազգայնական բանաստեղծ — Ի՛նչ ընդհանուր բան կայ հայ — քրիստոնեայ Պոռչեանի կամ «նացիոնա-

լիստ» Ծատուրեանի ու բոլշեւիզմի միջեւ...

Այսպէս քէ այնպէս, սարսափելի է Հայաստանի գրականութեան ներկայ վիճակը:

Ս. Վ.Ր.

ՐԱՖՖԻԻ ՅՈՒՆԵՆԸ

Այս տարի արտասահմանի հայութիւնը տօնում է Րաֆֆիի ծննդեան հարիւրամեայ տարեդարձի յորելեանը: Այդ նպատակով զանազան վայրերում կազմած են յատուկ յանձնաժողովներ, որոնք պատրաստում են աշնանը հանդէսներ կատարել: Ստորեւ հրատարակւող Կոչը ծանօթացնում է Փարիզի յորելեանական ձեռնարկի բնոյթին. բացի գրական — երաժշտական հանդէսից, հոկտեմբեր 30-ին, որոշւած է նաեւ հրատարակել մի ժողովածու՝ ներկած Րաֆֆիի կեանքին ու գործին: Այդ նըպատակով կազմած է մի խմբագրական մարմին՝ բաղկացած հետեւեալ անձներէց. Տ. Կամսարական, Տոքթ. Վ. Թորգոմեան, Լ. Բաշլեան, Հ. Վ. Յովհաննէսեան, Փրոֆ. Ն. Աղմց, Ս. Վրացեան (նախագահ), Ռ. Բերբերեան, Շ. Միսաքեան, ԲԺ. Հ. Զարդարեան, Ղ. Միլոյեան, Հր. Սամուէլ, Հ. Բալուեան: Յանձնաժողովը դիմել է յիսունից աւելի մտաւորականների՝ խնդրելով գրել հիմնական ուսումնասիրութիւններ կամ յուշեր ու տպագրութիւններ Րաֆֆիի մասին:

Կոչը դիմելուց առաջ, ցաւով արձանագրեմք նաեւ, որ Հայաստանը այս տօնակատարութիւններին չի մասնակցում. խորհրդային իշխանութիւնը մինչեւ այժմս էլ չի գշտել իր դիրքը դէպի մեծնոյն հայ վիպասանի յորելեանը: «Գրական Թերթ»-ից ու «Խորհրդ. Հայաստան»-ից իմանում ենք, որ նրեւանը մասնակցել է վրացի ազգայնական

գրող Իլիա Զաւառամէի յորելեանին. Րաֆֆին Զաւառամէի չափ է՛լ չկայ հայ բոլշեւիկների համար:

ԿՈՉ ՀԱՆՈՒՐ ՀԱՅՈՒԹԵԱՆ

Մեր ազգային մեծ վիպասան Րաֆֆիի Ծննդեան Հարիւրամեակի Յօդեանական Յանձնաժողովս, որ վերջերս ընտրւեցաւ «Համազգային» Ընկերութեան Փարիզի Կեդր. Վարչութեան հրաւերով գումարած Հաւաքոյթի մը մէջ, որուն մասնակցեցան վարիդահայ մշակութային, հայրենակցական եւ մարդասիրական զանազան մարմիններու ներկայացուցիչներ, գլխաւոր հայ Թերթերու խմբաւորներ եւ յայտնի մտաւորական անձնաւորութիւններ, որոշեց, ըստ այդ Հաւաքոյթի մէջ արտայայտած միահամուռ բաղձանքին, Փարիզի մէջ սարքել՝ ներկայ տարւան ընթացքին՝ Րաֆֆիի Ծննդեան Հարիւրամեակի յորելեանական մեծաշուք հանդէս մը՝ պատուելու համար Սամուէլի եւ Կայծերու անմահ հեղինակին գործն ու յիշատակը:

Հանդէսը տեղի պիտի ունենայ յառաջիկայ Հոկտեմբեր 31ի Կիրակի օրը կէս օրէ յետոյ ժամը 2էն 6, «Mutualité» —ի մեծ սրահին մէջ, որ արդէն վարձուած է, եւ Յանձնաժողովս ամէն ջանք պիտի թափէ, որպէսզի հանդէսին յայտագիրը տօնախմբուելիք մեծ դէմքին ար-